

JITKA STAŇKOVÁ, *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*, Praha 1987, ss. 200, ryc. barwnych 281.

Ukazała się najlepsza książka poświęcona pełnemu oglądowi sztuki ludowej w naszej części Europy. Czechy i Morawy wraz z częścią Śląska odznaczają się bogatą i interesującą sztuką ludową. Omawiano nieraz poszczególne zabytki i techniki zdobnicze. Jednakże Jitka Staňková wniosła tu nowy punkt widzenia, przyjmując nowatorski układ materiału. Omawia kolejno zdobnictwo nietrwałe, przeznaczone na efekt jednodniowy, zdobienie przedmiotów codziennego użytku, zdobnictwo przeznaczone na niedzielę i na specjalne święta, sztukę służącą do demonstrowania bogactwa i zarazem artystycznych uzdolnień i wreszcie wyroby służące zabawie. Związły tekst został zilustrowany stojącymi na najwyższym poziomie barwnymi fotografiami Ludvika Barana. W ten sposób połączono wymogi łatwego do sprzedania albumu z nowatorskim naukowo tekstem.

Pod pojęciem sztuki efemerycznej, przeznaczonej na jeden dzień, autorka rozumie zdobienie pieczywa, ciast, pisanek, dekoracje kwietne, wykonane na śniegu czy piasku, zdobienie szyb rysunkami wykonanymi mydłem, a także tradycyjne maski, fryzury czy wieńce dożynkowe.

Znacznej wnikliwości wymagało wydzielenie zdobnictwa codziennej odzieży i przedmiotów stałego użytku. Przedstawiono garnki, kosze, narzędzia tkackie i inne drobne przedmioty domowe, np. formy do masła. Do tej kategorii zaliczono także wszelkie ozdoby wnętrz i domów mieszkalnych, kościołów wiejskich, przydrożnych figur. Ukazano zdobienie drzwi, okien, zamków czy krat obok religijnej sztuki ludowej z figurami świętych. Do sztuki dnia powszedniego autorka zaliczyła także zdobnictwo tkanin techniką druku bezpośredniego i specjalne rozwiązania krawieckie.

Sztuka dnia świątecznego miała wyróżniać wszystkie niedziele, święta kościelne i rodzinne. W niej wyraża się szczególnie silnie znakowy charakter ubioru, ozdób, okolicznościowych przebrań i specjalnego wyposażenia wnętrz.

Autorka rozróżniła codzienne ozdoby spotykane we wnętrzach mieszkalnych od tych, których używano od święta: barwnych okryć łoża, zasłon czy haftowanych poduszek. Odświętny charakter miała także bogato zdobiona uprząż końska. Do sztuki reprezentacyjnej zaliczała autorka hafty, metalowe, barwne i białe koronki, wzorzyste wstążki i w ogóle szczególnie bogato zdobioną obrzędową odzież. Część technik zdobniczych kwitła w sztuce ludowej już co najmniej od XVII w. Do tej sztuki autorka włączyła ozdobne insygnia cechowe i inne tego typu wyroby pochodzące po części z XVII i XVIII w. a także piece zdobione kaflami ze scenami figuralnymi, ceramikę, szkło, obrazy malowane na szkle i w ogóle malarstwo ludowe, związane z nim wydawnictwa ilustrowane, a następnie rzeźbę i ozdobne wyroby z metalu. W zdobnictwie dnia codziennego dominują najskromniejsze typy zdobienia odzieży i wnętrz mieszkalnych, w świątecznym przeważają stroje, a w reprezentacyjnym wyobrażenia figuralne wyrażone różnymi technikami.

Doskonałym pomysłem jest wyodrębnienie wyrobów służących zabawie i rozrywce, od zabawek dziecinnych do kart do gry. Budzi wątpliwości zaliczanie tu także szaf i skrzyń zdobionych barwnymi kwiatami czy scenami figuralnymi. Może podział na sztukę nietrwałą dnia powszedniego, świątecznego i nieużytkową lepiej mieściłby te różne kategorie. W każdym razie omawiana książka o sztuce ludowej jest wydawnictwem, które sprawia wielką radość jego czytelnikowi.